

De

NUMMER 8 /// JAARGANG 88 /// 11 JANUARI 2013

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Kerk in beweging

Zelfkennis

Leve de classis!

Gereformeerd
wat is dat eigenlijk?

Open je erfenis beheren

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne,
drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer
Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

SUPERMENS

TEKST: AD DE BRUIJNE, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

We zijn een nieuw jaar ingegaan. Eind vorig jaar debatteerden de theologen Jan Hoek en Orlando Bottenbley over Jezus' wederkomst. Bottenbley ziet dat binnen 23 jaar gebeuren. Hoek was terughoudender. In diezelfde week las ik een rapport van de verenigde Amerikaanse geheime diensten over de wereld in 2030.

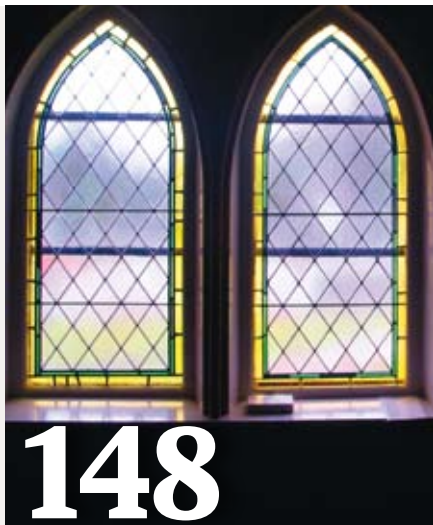
Het goede nieuws is dat de welvaart zo zal toenemen dat voor het eerst in de geschiedenis meer mensen niet dan wel in armoede leven. Minder plezierig is dat Europa daarvoor de prijs betaalt met een gevoelige verlaging van de levensstandaard. Verontrustend is dat China straks veruit de grootste economische macht vormt en nadrukkelijk zal streven naar politieke en militaire dominantie in de wereld. Ook zal het aantal vluchtelingen wereldwijd sterk groeien en dreigt er grote schaarste aan water, energie en voedsel. Maar nog verontrustender is dat men een vervaging voorziet van de grens tussen mens en machine. In menselijke lichamen worden microchips en andere technologische snufjes

geïmplant en menselijke hersenen worden via schakelingen in één systeem gebracht met computers. Zo verwerven mensen allerlei vermogens die tot nu toe golden als bovenmenselijk. Daarbij gaat het om sterk vergrote spierkracht en denkkraft, en om de mogelijkheid op het niveau van gedachten met elkaar te communiceren of in het pikkedonker gewoon te kunnen kijken. Het zal christenen voor ingrijpende nieuwe ethische vragen stellen. Weigeren zij bepaalde technieken principieel, dan ontstaan nieuwe gronden voor achterstelling of vervolging.

Deze schepping van supermensen herinnert mij aan iets wat de Bijbel typerend noemt voor de tijd voorafgaand aan Jezus' komst. De mensheid werkt zich omhoog naar een bijna goddelijk niveau. Voor wie zich verzet is geen plaats meer. Om straks trouw te blijven, zullen wij onszelf en vooral de nieuwe generaties vandaag moeten oefenen in de navolging van Christus. Dat wordt in 2013 nog urgenter dan in 2012.

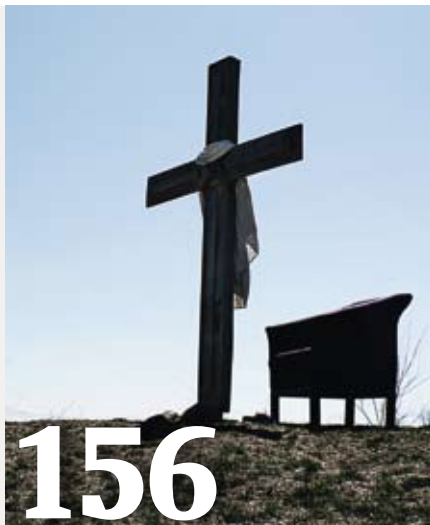
IN DIT NUMMER

148

OPEN JE ERFENIS BEHEREN

'Gereformeerd' is in wezen de traditie van het steeds weer terugvallen op het eens gegeven evangelie – terugkijkend én vooruitkijkend. Kenmerkend is het Bijbelse 'én-én' op allerlei terreinen, zoals in Woord én Geest, vrijheid én wet, belofte én ervaring.

156

(ON)GEGENEERD GEREFORMEERD

Waar we in de Nederlandse context wat verlegen zijn geraakt met het begrip gereformeerd, zie je buitenlandse kerken dat gereformeerde gedachtegoed juist omhelzen. Dat helpt ons om ons opnieuw te concentreren op de kern van het gereformeerd zijn.

162

WAT IS DAT – IN JEZUS GELOVEN?

Wat is eigenlijk geloven en waarom is het zo belangrijk? Het is de weg volgen die Jezus je wijst omdat je zeker weet: Hij weet wat goed is. Je doet wat Hij zegt, ook als je het lastig vindt, er tegenop ziet, niet goed durft. Geloven is Hem helemaal vertrouwen.

EN VERDER

152 KERK IN BEWEGING /// 160 BIJBELTAAL ZELFKENNIS /// 164 BOEKBESPREKING MET LIEFDE NAAR DE KERK /// 166 COLUMN LEVE DE CLASSIS! /// 167 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 167 UIT DE KERKEN /// 168 NIEUWS EN PERSBERICHTEN

Gereformeerd: *open je erfenis beheren*

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOGLERAAR ETHIEK EN SPIRITUALITEIT AAN DE TU IN KAMPEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE.

Wat is gereformeerd? Over die vraag ontstaat vandaag opnieuw discussie. Geen wonder. Meer dan ooit ontmoeten we medechristenen uit andere tradities. Hun manier van geloven en kerk zijn komt dichterbij dan vroeger. Wat je misschien van een afstand had geneutraliseerd als typerende roomse of evangelische fout ziet er van dichterbij toch anders uit.

Daardoor nestelen zich vandaag allerlei nieuwe opvattingen en gewoonten uit uiteenlopende tradities op gereformeerd grondgebied. Zijn deze wel gereformeerd? Over de vraag wat gereformeerd is, denken we al na sinds de Reformatie van

de 16^e eeuw. Typisch gereformeerd is in ieder geval dat je niet denkt dat je het zelf al wel weet of zelf het wiel nog moet uitvinden. Luister minstens ook naar wijsheid die Gods Geest al eerder gaf. Dat levert verrassende resultaten op. Bijvoorbeeld dat 'gereformeerd' oorspron-

kelijk een afkorting was van de zinsnede: 'de naar Gods Woord gereformeerde kerk'. En daarmee bedoelde men aan te sluiten bij een patroon uit de Bijbel zelf. Telkens ontstaat in het volk van God zwakte of scheefgroei. Telkens stuurt God dan profeten en apostelen. En telkens

bekeren de gelovigen zich en vallen ze opnieuw terug op het evangelie waar ze ooit zo enthousiast uit leefden (vergelijk Mal. 3:24 en Opb. 2:4).

In de kerkgeschiedenis zette dit patroon zich voort in periodieke grote en kleine reformaties en opwekkingen.

Bijnaam Vandaag is vooruitdenken in de mode. Elke nieuwe tijd vraagt nieuwe antwoorden, zeggen we. Dat is Bijbels (Filip.3:15v) en hoort vanouds ook bij het begrip 'gereformeerd'. Onderweg naar Gods rijk leren wij ook nieuwe dingen en groeien wij.

Toch mag dat niet los staan van dat eerdere accent. Het evangelie is eens *gegeven* en het moet voor alles *bewaard* worden (1 Tim. 6:20). Gereformeerd is in de voortgang en wisselvalligheid van het leven steeds weer terugvallen op dat eens gegeven evangelie, daarbij beseffen dat wij niet de eersten zijn die dat doen en dus door onze nieuwe toewijding aanknopen bij eerdere tijden van nieuw elan. Die combinatie van terugkijken en vooruitkijken, staat prachtig in Efeziërs 4. Paulus zegt daar eerst: wij moeten ons houden aan de waarheid en tegelijk: wij moeten toegroeien naar de waarheid.

Zo zegt hij ook: wij groeien *uit* Christus, en tegelijk: wij groeien *naar* Christus.

Omdat de term 'gereformeerd' oorspronkelijk doelde op deze Bijbelse realiteit ben ik niet zo gelukkig met de bekende uitspraak: 'christen is mijn naam, gereformeerd mijn bijnaam'. Die komt van de 19^e eeuwse theoloog Van Oosterzee en is door velen herhaald. Die uitspraak suggereert dat christen zijn onopgeefbaar is maar dat je gereformeerd zijn eventueel kunt missen. Maar in het licht van de genoemde Bijbelse samenhang slaat ook

'gereformeerd' op iets onmisbaars voor elke christen en kerk.

Familie Ik besef dat 'gereformeerd' op den duur ook de aanduiding werd van een specifieke protestantse traditie naast andere. Je hebt evangelische, lutherse en ook gereformeerde kerken. Toch hebben gereformeerden zelf dit eigenlijk nooit gewild. Aanvankelijk zetten zij alleen maar voort wat Luther begonnen was. Daarbij zochten ze het gesprek naar alle kanten: met lutheranen, anglicanen en zelfs met dopersen en rooms-katholieken. Nog rond de synode van Dordrecht 1618-1619 stelden de Engelse afgevaardigden voor om ook de lutherse kerken, ondanks behoorlijke verschillen in visie en kerkelijke praktijk, gewoon te beschouwen als gereformeerden. Die openheid herken je zelfs nog nadat 'gereformeerd' een afzonderlijke traditie werd. Anders dan lutheranen en rooms-katholieken bonden gereformeerden zich niet wereldwijd aan dezelfde geloofsformules. Er zijn meerdere gereformeerde belijdenissen naast elkaar ontstaan, die soms behoorlijk van elkaar verschillen.

Toch bleef men elkaar over zulke grenzen heen herkennen als gereformeerd. De grenzen van wat 'gereformeerd' is, werden niet strikt juridisch afgebakend. Gereformeerden lijken op elkaar als de leden van een familie. Familieleden horen bij elkaar, terwijl ze niet stuk voor stuk dezelfde trekken vertonen. Er bestaat een gevarieerd patroon van overeenkomsten. Mijn zoon heeft mijn ogen, mijn dochter de krullen van mijn vrouw en zoon en dochter samen delen een acteervermogen

dat zowel mijn vrouw als ik ontberen.

Zet je alle gereformeerden bij elkaar, dan krijg je net zoiets: één familie maar onderling allerlei verschillen. Daarom mag je iemand die op een bepaald punt afwijkt van een kenmerkende gereformeerde trek ook niet direct ongereformeerd noemen. Je moet juist de totale stijl van iemands christen zijn in rekening brengen.

Versmalling Ik besef dat deze benadering opener is dan in de vrijgemaakte traditie gebruikelijk. Abraham Kuypers kon nog gewoon openlijk schrijven dat hij een deel van artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis niet voor zijn rekening nam en daar haast provocerend aan toevoegen: ik erken dat ik hiermee tegen de belijdenis inga; wil iemand mij aanpakken, hij ga zijn gang. Deze openheid zijn wij als vrijgemaakten kwijtgeraakt. Gedeeltelijk begrijpelijk, omdat we elkaar hebben gevonden in de gereformeerde belijdenis en er nogal eens misbruik gemaakt werd van zulke vrijheid. Als gevolg daarvan hanteren we een ondertekeningsformulier van ambtsdragers waarin manoeuvres a la Kuypers uitgesloten worden. En natuurlijk moet je je woord houden wanneer je jezelf daaraan vrijwillig en uit overtuiging bond. Maar dat mag niet leiden tot een juridische versmalling van wat we als 'gereformeerd' herkennen.

Trekken Wat zijn die gereformeerde familietrekken? Daarover zijn gereformeerden het zelf nooit helemaal eens geworden. In de 19^e eeuw hield Helenius de Cock het helder: gereformeerd is alles wat in de gereformeerde belijdenis staat. Maar in de 20^e eeuw vroeg Trimp

'Ook het begrip

'gereformeerd' slaat op

iets onmisbaars voor

elke christen en kerk'

'Luister minstens

ook naar wijsheid

die Gods Geest al

eerder gaf'

terecht of Bijbelse waarheid die niet in de belijdenis staat dus niet gereformeerd is. Voor hem staat 'gereformeerd' gewoon voor 'schriftuurlijk': belijdenis plus de rest van de Bijbelse openbaring. Dat is echter te algemeen om familietrek te kunnen zijn. En het verrekent te weinig dat ons kennen voorlopig is. Hebben wij op alle punten van de Bijbelinhoud het juiste zicht? Zelfs de belijdenis blijkt soms voor verbetering vatbaar. Abraham Kuiper en Karl Barth noemen daarom een meer ingevulde trek: Gods soevereiniteit of Gods genade. Weer anderen, bijvoorbeeld W. van 't Spijker, gebruiken meer dan één pennenstreek: nadruk op God en zijn eer, en dat in een nederige, vertrouwende en gehoorzame geloofshouding; de radicaalste zondekennis combineren met de royaalste zekerheid van verlossing; de Schrift als eerste en laatste woord maar dan wel met oog voor de heilshistorische eenheid daarvan; de kerk belangrijk vinden met de plaatselijke kerkenraad in een sleutelpositie; je vreemdeling weten en toch verantwoordelijkheid nemen voor Gods schepping en voor de samenleving, enzovoort.

En-en Toch houden zulke rijtjes iets willekeurigs. Wie bepaalt hoeveel trekken ze tellen en welke? Volgens mij is het onmogelijk om uit de gereformeerde confessies een soort kernbelijdenis te destilleren, en ook om uit de veelheid van familie-eigenschappen enkele tot de belangrijkste te promoveren. Stel je voor dat je dat in een familie zou doen. Zelf herken ik in al die trekken wel een stijl of houding. Daarbij bouw ik voort op een klassiek boek van de Duitse theoloog Niesel. Deze laat zien dat Calvijn,

de vader van de gereformeerde traditie, alle belangrijke geloofsthema's net zo behandelt als het concilie van Chalcedon deed met de leer over Christus' twee

Veel christenen denken

in termen van 'of-of',

terwijl de Bijbel vraagt

om 'en-en'

naturen. Die wilde men niet van elkaar scheiden en ook niet vermengen. Zo'n formulering biedt geen positieve oplossing voor het geheim van Christus' persoon en hakt de knoop niet door in de richting van zijn mens-zijn en ook niet

ten gunste van zijn god-zijn. Ze bewaakt allebei, omdat ze de Bijbel wil blijven naspreken, ook als wij iets niet rond krijgen. Veel christenen denken in termen van 'of-of', terwijl de Bijbel vraagt om 'en-en'. Typisch gereformeerd is het om dit evenwicht te bewaren. Waar de een blijft steken in het Oude Testament en de andere het Nieuwe wel genoeg vindt, zegt de gereformeerde traditie: 'én het Oude én het Nieuwe Testament'. Als de ene traditie alle kaarten zet op Gods almacht en de andere op de menselijke verantwoordelijkheid, zegt de gereformeerde: allebei voluit.

Dat lijkt onmogelijk. Ons verstand wil deze knoop doorhakken. Maar als de Bijbel het allebei zegt, houdt de gereformeerde het bij 'en-en'. Zo staat het ook bij combinaties als 'kruis én opstanding', 'rechtvaardiging én heiliging', 'gemeente én ambt', 'kerk én staat', 'Woord én Geest', 'vrijheid én wet', 'verbond én wedergeboorte', en 'belofte én ervaring'. Al in de 16e eeuw ontwikkelde de gereformeerde reformatie zich als een soort derde weg tussen de uitersten van Rome en de dopersen. Niet voor niets getuigde onlangs een Amerikaanse evangelische theoloog dat hij de gereformeerde traditie had leren kennen als de meest evenwichtige expressie van het christelijk geloof.

Pluriformiteit Tegelijk betekent dit dat wij de gereformeerde traditie niet mogen verabsoluteren tegenover andere tradities. Op dit punt bevatte Abraham Kuipers leer van de pluriformiteit van de kerk meer wijsheid dan in vrijgemaakte kring vaak is beseft. Volgens Kuiper blijkt het in dit leven onmogelijk dat één kerk of één kerkelijke traditie de volle Bijbelse waarheid en de veelzijdige christelijke praktijk in zich sluit en door de eeuwen bewaart. Ook de gereformeerde traditie kent haar blinde vlekken en eenzijdigheden. De Amerikaanse theoloog Edgar wijst bijvoorbeeld op het verbalisme als gereformeerde eenzijdigheid. Gereformeerden denken soms ten onrechte dat ze de werkelijkheid van iets te pakken hebben als ze de goede formuleringen hanteren en dat mensen die de juiste woorden missen, ook de werkelijkheid missen. Hij noemt ook de zwak ontwikkelde esthetiek en symboliek onder gereformeerden. Schilder had ooit al het gebrek aan ware mystiek gelaakt. Ook zien wij soms een zekere controledwang die de openheid voor een bepaald soort geloofservaringen bij voorbaat verkleint. Op zulke en andere punten hebben andere kerkelijke tradities soms waardevolle aspecten van de Bijbelse boodschap of de kerkelijke traditie bewaard die gereformeerden missen.

Ontspannen Daarmee ben ik terug bij de nieuwe context van vandaag, waarin de grenzen tussen verschillende kerkelijke tradities vloeiender worden dan ooit tevoren. Daarin schuilt het gevaar dat we ons gemakkelijk en naïef laten beïnvloeden door wat ons juist bij Gods Woord vandaan voert. Dat gebeurt in onze netwerk- en mediasamenleving gemakkelijker dan ooit. Juist daarom

Gereformeerden lijken op elkaar als familieleden die bij elkaar horen terwijl ze niet stuk voor stuk dezelfde trekken vertonen. Er bestaat een gevarieerd patroon van overeenkomsten.

moeten we steeds weer ‘gereformeerd’ zijn in de Bijbelse zin van het woord, en daarvan terugkomen om opnieuw terug te vallen op het evangelie. Maar onze context bevat ook een positieve uitdaging. Het zou goed kunnen dat God juist vandaag de gereformeerde traditie wil aanvullen en corrigeren door de ontmoeting met anderen. Wie zich daarvoor afsluit omdat dat andere niet gereformeerd zou zijn, is zelf niet werkelijk gereformeerd. Tegelijk zou het geheel misplaatst zijn om in de huidige context die hele gereformeerde traditie maar overboord

‘Ook de gereformeerde traditie kent haar blinde vlekken en eenzijdigheden’

te gooien. Zoals God ons iets kan leren via anderen, wil Hij vast ook die anderen verder brengen met wat Hij ons als gereformeerde familie in beheer gaf.

Het is juist vandaag onze roeping om dankbaar en ontspannen met de eigen traditie om te gaan. De gereformeerde traditie is een erfenis die vandaag open beheerd wil worden. De gereformeerde familie mag zich profileren, maar niet zonder uitwisseling met anderen. Dat lukt alleen wanneer we juist vandaag dieper doorstoten en de oorspronkelijke Bijbelse lading van de aanduiding ‘gereformeerd’ herontdekken.

✚ SAMENVATTING

‘Gereformeerd’ is in wezen de traditie van het steeds weer terugvallen op het eens gegeven evangelie – terugkijkend én vooruitkijkend. Gereformeerde kerken wereldwijd kun je vergelijken met een familie met een aantal karakteristieke trekken die niet iedereen in dezelfde mate vertoont. De meest kenmerkende gereformeerde karakteristiek is het Bijbelse ‘én-én’ op allerlei terreinen, zoals in Woord én Geest, vrijheid én wet, verbond én wedergeboorte, en belofte én ervaring.

Kerk in beweging

TEKST: MARK VAN LEEUWEN, PREDIKANT TE ROTTERDAM-OOST ///

Een van de kenmerkende slogans van de kerken van de Reformatie is *'ecclesia reformata, semper reformanda secundum verbum Dei'*: een gereformeerde kerk moet zichzelf blijven reformaten naar de norm van het Woord van God. Gereformeerd zijn houdt een allergie in voor alles wat riekt naar gearriveerdheid.

Deze principiële hang naar vernieuwing komt voort uit een diepgewortelde overtuiging van gereformeerden omtrent het Woord van God. De boodschap van de Bijbel is tijdloos en onveranderlijk. Heel in het kort: God zoekt mensen op in Jezus Christus. Maar deze boodschap moet steeds opnieuw worden gehoorzaamd en toegepast. Andere tijden, andere contexten en andere generaties dwingen de kerk om steeds weer te formuleren waar het op aankomt en wat essentieel is voor haar functioneren (zie Fil.1:10).

Confessies Maar hoe lees je het Woord van God? In het beantwoorden van deze vraag spelen belijdenissen een belangrijke rol. We zijn immers niet de eersten die nadenken over de Bijbel.

In de belijdenissen zou je twee 'lagen' kunnen onderscheiden (met dank aan Stefan Paas, die op dit punt met mij heeft meegedacht). De ene laag wordt gevormd door de universele credo's (Apostolicum, Nicea, Athanasius). Zij vormen de leesregels bij de Schrift. Ze voorkomen dat iedereen aan de haal kan gaan met de Bijbel. De andere laag bestaat uit de confessies. Confessies zijn typische documenten vanaf de 16e eeuw. Zij proberen in een bepaalde tijd en plaats ('Nederland', 'Heidelberg', 'Dordt', 'Westminster', enzovoort) tot uitdrukking te brengen wat de universele identiteit van de kerk hier en nu is. Zo slaan zij een brug tussen de kerk op

een zekere plaats en tijd enerzijds en de universele kerk anderzijds. Confessies zijn niet bedoeld om slaafs te repeteren of na te apen, maar om te laten zien dat elke vernieuwing ernaar moet streven diezelfde brug te willen slaan. Dat betekent dat een vernieuwing uitein-

delijk alleen legitiem is wanneer zij breder wordt gedeeld en door meer kerken wordt erkend als een gestalte van de kerk van Jezus Christus hier en nu.

We kunnen hier dus twee fouten maken. Aan de

ene kant kunnen we elke verandering toejuichen, omdat 'gereformeerd' toch betekent dat we in beweging moeten blijven. Anderzijds kunnen we elke verandering tegengaan, omdat het tegen

*'Gereformeerd zijn
houdt een allergie in
voor alles wat riekt
naar gearriveerdheid'*

de confessie in zou gaan. Maar confessies zijn nu juist bedoeld om te laten zien dat elke kerk in haar eigen tijd moet proberen te komen tot belijdend spreken.

Onderzoek In het kader van mijn missionaire master aan de TU in Kampen deed ik onderzoek naar het gereformeerde karakter van vier pioniersgemeenten die zijn verbonden aan de GKv. In dat onderzoek stuitte ik op het probleem dat nergens vast omschreven ligt wat ‘gereformeerd’ is, niet op de manier van de standaardmeter in Parijs bijvoorbeeld. Eerder lijkt het begrip ‘gereformeerd’ inzet van een voortdurend debat, ook binnen mijn eigen kerkverband. Historici laten zien dat juist dit behoort tot de gereformeerde erfenis. Er is geen enkele traditie waarbinnen zo hartstochtelijk en veel is gestreden om de vraag wat de ware leer van de zaligheid is en hoe de zuivere kerk dient te zijn. De uitdaging van mijn onderzoek was om boven water te krijgen wat de diepste wortels zijn van het gereformeerde denken, zonder daarbij de illusie te koesteren dat mijn voorstel iedereen zou overtuigen. Het wil een eerste aanzet zijn om het begrip ‘gereformeerd’ hanteerbaar te maken voor praktijkonderzoek, in mijn geval het onderzoek binnen gereformeerde pioniersgemeenten.

Kernthema's Om vast te kunnen stellen wat de kern is van de gereformeerde identiteit heb ik eerst de drie gereformeerde belijdenisgeschriften binnen onze kerk doorgenomen: de Heidelbergse Catechismus, de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leer-

regels. Ik ging na wat deze belijdenissen schreven over de kerk en kwam toen tot negen kernthema's:

1) de eenheid en katholiciteit van de kerk; 2) de cruciale rol van Jezus Christus als Heer van de kerk; 3) de centrale plek van het Woord van God; 4) het belang van de sacramenten van doop en avondmaal, waarbij de doop een eenmalig gebeuren is en ook aan de kinderen bediend moet worden; 5) de kerkelijke tucht als bewaking van Gods Woord en als bescherming van de gemeenschap; 6) de ambten van predikant, ouderling en diaken als Gods manier om de kerk te regeren; 7) Gods soevereine verkiezingsplan als dragende grond voor de redding van de gelovigen en de bewaring van de kerk; 8) verbondenheid met Jezus Christus en met elkaar als kern van het kerk zijn; 9) het doel van menselijke regels in de kerk: de eenheid en eendracht dienen; ze mogen niet belangrijker worden dan de regels van Christus.

Speerpunten Na deze negen karakteristieken vanuit de belijdenis te hebben vastgesteld, ben ik hedendaagse gereformeerde literatuur over kerk zijn gaan doornemen. Dat leverde de volgende zes speerpunten op:

1) Jezus Christus is de eerste en hoogste loyaliteit van een gereformeerd christen; 2) de eenheid in Jezus Christus geeft ruimte voor verschillende vormen van kerk zijn en zorgt voor herkenning over kerkgrenzen heen, zonder de eigen historie en traditie uit het oog te verliezen; 3) doorgaande bezinning op kerk zijn en kerkvernieuwing in gehoorzaamheid aan het Woord van God moet in elke tijd weer opnieuw plaatsvinden;

4) de kerk bevindt zich naar haar aard in een spanningsvolle paradox: ze is altijd een mengeling van Gods werk en mensenwerk; 5) kerk zijn is geworteld in Gods initiatief om mensen te vergaderen uit de wereld en wordt zichtbaar in de menselijke activiteit van het bij elkaar komen als antwoord op Gods roeping (het verbondsdenken); 6) kerkregering krijgt vorm door de ambten en kerkelijke vergaderingen.

Categorieën Door deze twee onderzoeksresultaten te combineren, kwam ik tot een viertal categorieën waarin het gereformeerde belijden in de kern kan worden samengevat:

1) Jezus Christus als hoogste loyaliteit en belangrijkste herkenningspunt voor de kerk; 2) het Woord van God als allesbepalende norm in de kerk en in het leven van een christen; 3) het primaat van het initiatief van God zonder de menselijke inbreng te vergeten; 4) voortdurende hervorming van de kerk als gehoorzaamheid aan het Woord van God en als antwoord op de veranderende context. Dit viertal is een keus van mij en dus vatbaar voor verbetering en aanvulling. Maar in welke categorieën het begrip gereformeerd ook wordt gevangen, vanuit het onderzoek van de belijdenis en de literatuur kom ik tot de conclusie dat de breedheid en gevarieerdheid van denken én het dynamische karakter van kerk zijn typerend genoemd kunnen worden voor christenen uit de gereformeerde traditie. Breed denken, omdat Jezus Christus en de genade die God in Christus zichtbaar maakt, centraal staan. Dat geeft herkenning over kerkgrenzen heen. Gevarieerdheid, omdat de gereformeerde traditie is geworteld

Foto Ceyla de Wilka.

De kinderdoop: voluit Bijbels en een prachtige uitdrukking van de kerngedachte dat God het initiatief neemt in het geloof

in tal van verschillende contexten (Schotland, Nederland, Zwitserland, Hongarije, de VS, Zuid-Korea, enzovoort) en daarbinnen ook verschillende antwoorden heeft gegeven op vragen van geloof en kerkvorming. En het dynamische zit hierin, dat Gods Woord erom vraagt steeds opnieuw te worden toegepast in nieuwe situaties. Het is immers een Woord voor mensen die in hun eigen tijd antwoord moeten geven op wat God van hen vraagt. Dat betekent dat de kerk nooit overal hetzelfde uiterlijk zal hebben.

Niveaus Belangrijk voor de discussie over de inhoud van het woord 'gereformeerd' is niet alleen de vaststelling van een aantal hoofdcategorieën, waarin de inhoud van de gereformeerde traditie tot de kern wordt teruggebracht. Van belang is ook dat onderkend wordt dat het begrip 'gereformeerd' in de discussie op verschillende manieren

functioneert. Tijdens de presentatie van mijn onderzoek kwam dit punt naar voren. Ik kwam toen samen met mijn studieleiders tot het onderscheid van

een drietal niveaus, die alle drie weer een andere kant laten zien van het begrip 'gereformeerd':

a) Niveau 1: de katholieke gereformeerde traditie, die geworteld is in de theologische ontdekkingen van de 16^e eeuw, waarbij theologische noties centraal

staan als het allesbeslissende gezag van de Bijbel, de rechtvaardiging door het geloof alleen en Gods initiatief in de redding van de mens. Dit zou het hart van de gereformeerde traditie genoemd kunnen worden. Hieraan sleutelen betekent sleutelen aan de gereformeerde identiteit. De categorieën die ik hierboven heb genoemd en waarop

mijn onderzoek is gebaseerd, bevinden zich op dit niveau.

b) Niveau 2: hier gaat het over bepaalde kerkelijke beslissingen (theologische uitspraken), zoals rond het kerkelijk ambt en de doopbediening. Die beslissingen, zoals geen vrouwen in het kerkelijk ambt en de kinderdoop als de enig juiste doop, zijn gebaseerd op een zorgvuldige en integere uitleg van de Bijbel. Die moeten serieus worden genomen en kunnen niet zomaar terzijde worden geschoven, vooral ook omdat voor veel gereformeerden deze twee punten tot de kernidentiteit behoren van gereformeerd zijn. De moeilijkheid hier is echter dat deze standpunten niet unaniem door gereformeerden worden gedeeld; wereldwijd niet en ook binnen Nederland niet, zelfs niet binnen één kerkverband. Het is voor mensen die de Bijbel serieus nemen als het Woord van God blijkbaar mogelijk de Schrift op deze punten ook anders uit te leggen. Daarmee is het allemaal niet willekeurig geworden wat nu precies

gereformeerd is, maar het zou ons wel voorzichtig moeten maken om deze kerkelijke beslissingen te scharen onder de grondslag van ons gereformeerd zijn.

c) Niveau 3: het woord 'gereformeerd' wordt ook meer sociologisch gebruikt, als aanduiding

voor bepaalde afspraken binnen een kerkverband: over procedures, liturgie, het aantal samenkomsten op zondag en dergelijke.

Verder komen Ik wil benadrukken dat deze indeling in 'niveaus' een voorstel is om de discussie vlot te trekken. Verbeteringen zie ik graag tegemoet.

'Het begrip

'gereformeerd'

functioneert in

de discussie op

verschillende manieren'

Ook wil ik niet suggereren dat mijn indeling van bijvoorbeeld kinderdoop en vrouwen in het ambt in het tweede niveau niet voor kritiek vatbaar zou zijn. Maar het lijkt me belangrijk dat we zoeken naar manieren om te spreken over wat precies 'gereformeerd' is, zonder dat daarbij elke vernieuwing of verandering bij voorbaat afgeschoten wordt, omdat die niet precies overeenkomt met de confessies of met kerkelijke afspraken of met wat we altijd gewend waren. Dat zou nu juist in tegenspraak zijn met het dynamische karakter van het gereformeerde belijden. Er moet altijd ruimte zijn om binnen onze eigen context opnieuw te formuleren wat het betekent om te blijven bij het Woord en dit te verkondigen aan nieuwe generaties. Een al te massief spreken over 'gereformeerd', alsof alles van hetzelfde niveau zou zijn, leidt ertoe dat nieuwe praktijken en nieuwe gemeenten alleen tegen de meetlat van het bestaande gehouden worden, en eigenlijk altijd tekortschieten. Maar het past bij de gereformeerde identiteit om ook in omgekeerde richting te kijken: leren deze nieuwe praktijken en nieuwe gemeenten ons iets over gereformeerd zijn, iets wat alleen dáár geleerd kan worden? Helpen zij ons om tot vernieuwde confessionele antwoorden te komen op de vragen die onze tijd ons stelt? Mijn onderzoek is een bescheiden voorstel om op dit punt een stap verder te komen.

Consequenties Wat betekent dit onderscheid in niveaus nu voor de praktijk? Ik focus op de kinderdoop en de vrouw in het ambt, omdat deze twee punten vooral naar voren kwamen in mijn onderzoek van de pioniers-gemeenten. Ik zou de kinderdoop blijven verdedigen als voluit Bijbels en als prachtige uitdrukking van een kerngedachte van

de gereformeerde traditie: God, die het initiatief neemt in het geloof en die ook de kinderen opneemt in de kring van de gelovigen. De belofte van God (deel hebben aan Jezus Christus) geldt namelijk niet pas als je zelf gelooft. God is ons allemaal vóór met zijn evangelie, volwassenen en kinderen. Dit verbondsdelen, dat de gereformeerde traditie altijd heeft gestempeld, blijft voor mij de dragende grond onder de doopvisie. Iets anders is of je iemand de naam 'gereformeerd' kunt ontzeggen, als hij op grond van Bijbelse argumenten tot een andere visie op de dooppraktijk komt. Ik denk van niet. Wil die persoon echt 'gereformeerd' blijven heten, dan zal hij in de onderbouwing van zijn doopvisie wel naar voren moeten laten komen dat God eerst komt in het geloof en dat kinderen niet pas delen in de verzoening wanneer ze als volwassene worden gedoopt. Ook zal er geen misverstand moeten bestaan over hun plek in de gemeente: kinderen horen er helemaal bij. Samengevat: als locale gereformeerde gemeente zou ik als uitgangspunt vasthouden aan de prioriteit van kinderdoop als beste uitdrukking van de verbondsgedachte dat God eerst komt in het geloof. Maar een gemeente verschiert voor mij niet per definitie van kleur als naast de kinderdoop ook ruimte wordt gegeven voor geloofsdoop, voor hen die anders in gewetensnood komen. Als maar duidelijk is dat de doopvisie in die gemeente gestempeld is door het primaat van Gods initiatief in ons geloofsleven.

Ruimte Wat betreft de plaats van de vrouw in het kerkelijk ambt zie ik een ingewikkelder traject voor ons liggen,

gezien de moeizame discussies hierover. Misschien kan deze vraag ons helpen in de bezinning: brengt het de kerk van Jezus Christus in onze tijd schade toe als de vrouw een plek krijgt in het kerkelijk ambt of niet? Of, positief geformuleerd: bevordert het misschien juist de bediening van het Woord in onze tijd en cul-

tuur, wanneer vrouwen daarin een zichtbare rol gaan spelen? Als je met elkaar tot de conclusie zou komen dat de vrouw een legitieme plek in het ambt kan vervullen, dan wil dat nog niet zeggen dat je eruit bent. Er zal dan nog veel wijsheid

en fijngevoeligheid nodig zijn om dit besluit in de praktijk uit te voeren. Niet iedere gemeente zal dit aankunnen. En dat hoeft ook niet, lijkt mij. Voor een pioniersgemeente in een stedelijke context zal het besluit beter passen dan voor een bestaande gemeente in een meer landelijke omgeving. Om maar een voorbeeld te noemen.

Ik wil maar zeggen: niet alles wat kan, moet per se gebeuren. Er moet naar beide kanten ruimte blijven om je eigen kerkelijke praktijk vorm te geven.

'Semper reformanda' Echte vernieuwing kan alleen maar komen door je te binden aan Jezus Christus en zijn Woord. Hij blijft gisteren en vandaag dezelfde. En Hij vraagt van ons zijn onveranderlijke boodschap toe te passen in elke nieuwe tijd en context. Dat betekent dat het Woord van God leidend is én blijft in elke fase van de geschiedenis. Alleen zó worden nieuwe generaties en nieuwe volken bereikt met het eeuwenoude nieuws van redding in Jezus Christus.

*Echte vernieuwing
kan alleen maar komen
door je te binden
aan Jezus Christus en
zijn Woord'*

(On)gegeneerd gereformeerd

TEKST: BRAM BEUTE, PREDIKANT TE NUNSPEET, ADVISEUR BIJ DVN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE. ///

Gereformeerde kerken hebben de toekomst. Gereformeerde belijdenisgeschriften en een gereformeerde manier van kerkregering zijn (bijna) onmisbaar voor een vitale Bijbelgetrouwe kerk. Juist in het missionaire werk is het van het allergrootste belang om de gereformeerde identiteit van het begin af duidelijk uit te stralen.

Ik denk dat veel Nederlandse (gereformeerde) kerkgangers zich niet in de voorgaande zinnen herkennen. Mijn eerste associaties bij het woord 'gereformeerd' zijn ook anders. Niet allereerst op de toekomst gericht, maar op het verleden. Er staan mooie dingen in de belijdenisgeschriften, maar 'binding aan de belijdenis' klinkt mij niet inspirerend in de oren – eerder beklemmend en behoudzuchtig. Gereformeerd kerkrecht roept associaties op met de 17^e eeuw en trage ambtelijke-kerkelijke molens. Het zijn maar associaties en ik weet er ook heel veel meer over te zeggen. Toch was het een verwarrende ervaring een tijdje geleden gereformeerden te ontmoeten die met groot enthousiasme spraken over de gereformeerde identiteit op de manier waarop ik dit artikel begon. Hoe moet ik dat enthousiasme rijmen met mijn eigen negatieve ervaringen en gevoelens?

Enthousiasme Eind april 2012 was ik in Oekraïne op de *European Conference of Reformed Churches* (EuCRC). Daar ontmoette ik verschillende gereformeerde kerkplanters, predikanten en theologiestudenten, werkzaam in onder andere Duitsland, Zweden, Engeland en Oekraïne. Zij waren enthousiast over gereformeerd zijn. Een ouderling uit een Oost-Europese kerk vertelde bijvoorbeeld dat hij met zijn kinderen in twee jaar tijd twee keer de Dordtse Leerregels had behandeld. 'Daarna dachten mijn vrouw en ik dat het nu wel tijd werd voor iets anders, maar onze kinderen vroegen om een derde keer.' Gereformeerde kerkplanters vertelden dat het helder neerzetten van de gereformeerde identiteit helpt in het missionair werk. Zo heeft de gemiddel-

de Oekraïner bij het christelijk geloof associaties met de Orthodoxe Kerk; hij denkt daarbij snel aan machtsmisbruik, corruptie en ritualisme. Als je daarentegen duidelijk maakt dat je daar niet bij hoort, concludeert men al gauw dat je een of andere vreemde nieuwe buitenlandse sekte bent. Daarom willen Oekraïense kerkplanters duidelijk maken dat ze behoren bij de gereformeerde traditie die al eeuwenoud is.

Een vergelijkbare stellingname zag ik bij kerkplanters afkomstig uit Zweden en Duitsland. Vrijzinnige vormen van Bijbeluitleg, theologie bedrijven en predken hebben daar de nationale volkskerk uitgehold. De gereformeerde identiteit leert daarentegen om de Bijbel als Gods Woord helemaal serieus te nemen. Het verlangen naar een duidelijke gereformeerde identiteit is voor velen vooral een verlangen om voor alles gehoorzaam te zijn aan Christus, in plaats van te streven naar de goedkeuring van mensen.

Negatieve ervaringen Het enthousiasme voor de gereformeerde identiteit bij een groot aantal bezoekers van de EuCRC riep naast verwondering ook verwondering op. In Nederland, maar ook bijvoorbeeld in Schotland, hebben we veel negatieve ervaringen met het bewaren van de gereformeerde identiteit. Het lukt niet meer om er alleen maar enthousiast en lovend over te spreken. Dat zou ook geen recht doen aan ons verleden. Zo zijn de gereformeerde belijdenisgeschriften te vaak gebruikt om elkaar de maat te nemen. Juist de uitspraken over bijvoorbeeld de kinderdoop, de

'De gereformeerde belijdenisgeschriften zijn te vaak gebruikt om elkaar de maat te nemen'

Ik zie in allerlei zaken een verlangen om terug te keren naar het hart van het christelijk geloof. Daardoor komt er hopelijk ook weer ruimte voor een evenwichtiger verhouding tot de gereformeerde traditie.

ware en de valse kerk en ‘de pauselijke mis’, kregen onevenredig veel aandacht en hebben relaties tussen christenen beschadigd. De naam ‘Reformanda’ – altijd weer hervormen – werd gekaapt door een groep bezorgde lieden die alles bij het oude leek te willen houden. Gereformeerd kerkrecht was nogal eens een obstakel in plaats van een ondersteuning. En dat missionair kerk zijn juist goed gevoed kan worden vanuit de gereformeerde identiteit lijkt niet voor de hand te liggen; zijn gereformeerden vaak niet veel te veel met hun eigen kwesties bezig geweest en juist daardoor zo weinig missionair? Bovendien: wat voor naam hebben ‘gereformeerden’ bij buitenkerkelijken? In de gereformeerde kerken – zeker in de ‘vrijgemaakte’ en ‘Nederlandse gereformeerde’ – zijn er veel mensen die een soort trauma hebben opgelopen of geërfd. Die trauma’s zijn veroorzaakt door kerkscheuringen en door te scherp en zelfs veroordelend spreken over andere christenen zowel binnen als buiten de ‘eigen’ kerk. Alleen al het woord

‘gereformeerd’ roept daardoor bij velen een negatieve reactie op.

Jaloezie Toch riep het enthousiasme voor de gereformeerde traditie en identiteit niet alleen een gevoel van verwondering en vervreemding op. Er was ook een gevoel van jaloezie. Zouden wij weer enthousiast kunnen worden voor gereformeerd zijn?

Stephen Spanjer, Amerikaans gereformeerd kerkplanter in Duitsland, hield tijdens de EuCRC een Bijbelstudie over de brief van Christus aan de gemeente van Efeze (Opb. 2:1-7). Christus prijst de gemeente omdat ze stand houdt tegen de dwaalleer en veel verdragen heeft om het evangelie zonder te verslappen. Tegelijk verwijt hij hun dat ze hun eerste liefde hebben opgegeven. Ze moeten daarnaar terugkeren, anders zal de kandelaar worden weggenomen. Spanjer zag hierin een patroon: na het enthousiaste begin van

Pinksteren wordt de kerk onder leiding van de apostelen opgebouwd en uitgebouwd, maar aan het eind van de eerste eeuw is er verval en doet Christus een dringende oproep tot bekering. Zo’n patroon vind je bijvoorbeeld ook bij de geschiedenis van Israël: de verovering van het land onder Jozua, de uitbouw van het rijk onder David en Salomo en het verval daarna met de oproep tot bekering van de profeten.

‘Terugkeren naar de eerste liefde vraagt geen focus op de vormen, maar op de Heer’

Ontwikkelingsfasen

Het patroon dat Spanjer schetst, deed me denken aan de ontwikkelingsfasen van een organisatie die managementconsultant Jan-Willem Grievink onderscheidt in zijn *Hand- & hartsboek christelijk leiderschap*. Hij beschrijft die fasen als volgt: een organisatie (of kerk) begint met een enthousiaste pionier die zich helemaal identificeert met de missie van zijn organisatie (1). Na verloop van tijd zijn er steeds meer mensen die zich hierin

herkennen en meedoen. Er komen meer structuren en afspraken, maar die zijn duidelijk dienend aan het uitvoeren van de missie van de organisatie (2). Dit groeit door naar een fase van optimaliseren. Langzamerhand lijken structuren en vormen belangrijker te worden dan de inhoud (3). Dan kan een crisis ook niet meer uitblijven: medewerkers van de organisatie, de achterban of de leden van een kerk zijn steeds minder enthousiast. Men is kritisch en tegelijk onzeker over hoe het verder moet. Oplossingen worden gezocht in het veranderen van de vormen van de organisatie – in de kerk zie je dat bijvoorbeeld gebeuren op het terrein van liturgie en bestuurs-

modellen. Mensen die vragen naar de oude waarden en passie van dat waar de organisatie of kerk mee begonnen is, worden nogal eens gezien als ouderwets en fundamentalistisch (4). Een echte wezenlijke verandering kan pas plaatsvinden als men weer op zoek gaat naar dat waar het werkelijk om gaat. Beking dus, zoals in de oproep van Christus aan Efeze; terugkeer naar de eerste liefde. (5)

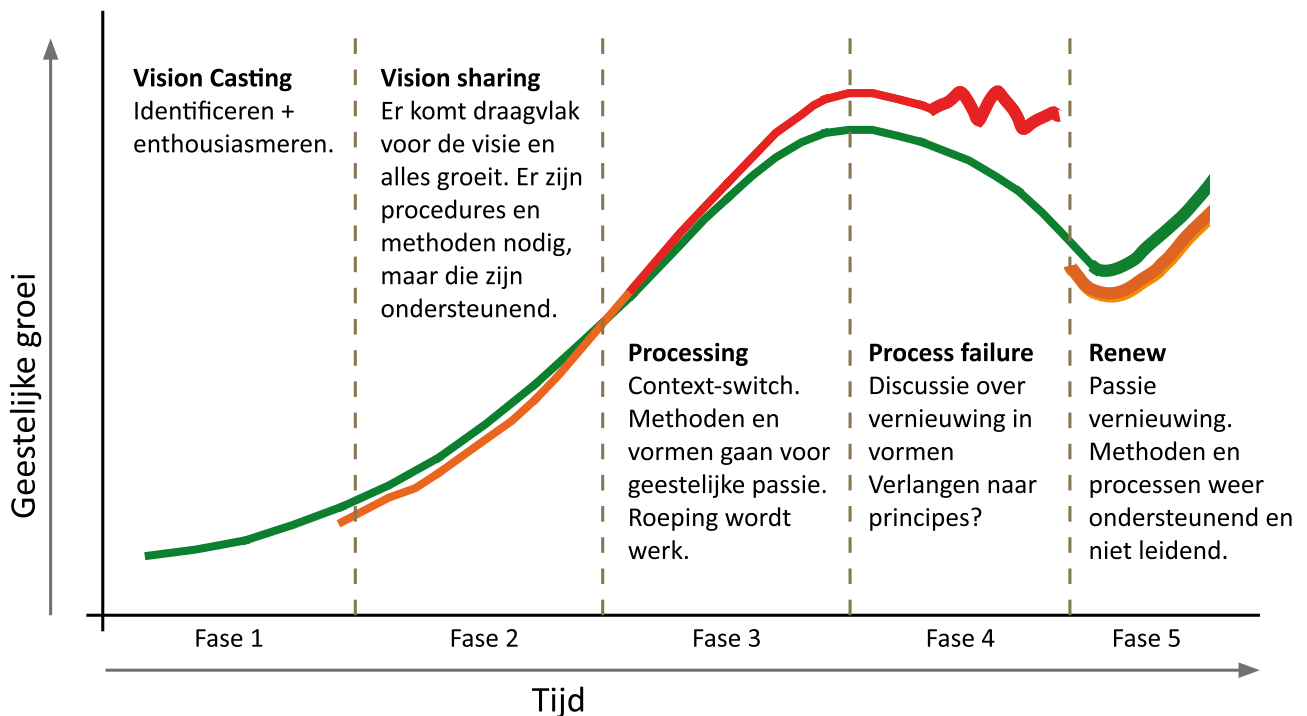
Begrip Dit patroon verheldert de waargenomen kloof tussen de gevoelswaarde van het begrip gereformeerd bij Nederlanders en bij de enthousiaste jonge kerkplanters en theologiestudenten van nieuwe of vernieuwde gereformeerde

kerken. Die laatsten bevinden zich in het schema van Grievink in fase 1 of 2, terwijl de gereformeerde kerken in Nederland zich in fasen 4 en 5 bevinden. Als je dat inzielt, helpt je dat om onze eigen situatie beter te verstaan. Inderdaad wordt in de gereformeerde kerken in Nederland veel aandacht aan vormen besteed. We zoeken naar nieuwe vormen omdat de oude niet meer zouden voldoen en de aantrekkingskracht van de kerken voor buitenstaanders ernstig zouden beperken. Of er wordt juist tegen die nieuwe vormen aangeschopt omdat ze nieuw zijn.

Kerkplantingsprojecten uit gereformeerde kerken elders stellen die grote aandacht voor vormen ter discussie. In diverse grote steden in Europa (bijvoorbeeld in Kiev, Bern en Stockholm) werken kerkplanters die zich sterk iden-

De 5 fasen van (geestelijke) groei in een kerk of in christelijke organisaties

Groen is de geestelijke (passie) groeilijn. **Oranje** en **rood** zijn de methoden en procedures.

tificeren met de gereformeerde traditie, nadrukkelijk vanuit de gereformeerde belijdenissen en de gereformeerde/presbyteriaanse kerkregering. Vormen die ze daarbij hanteren zijn in vergelijking met Nederlandse kerkplantingsprojecten traditioneel van aard. Toch lijken ze zeker niet minder succesvol dan de Nederlandse projecten. Is het terecht dat we vaak grote nadruk leggen op de noodzaak eigentijdse vormen?

Eerst het hart Onderzoek van Alrik Vos bevestigt de waarneming dat we het minder zouden moeten zoeken in het vernieuwen van vormen. Hij onderzocht de effectiviteit van kerkplantingen in vergelijking met het missionaire werk van gevestigde kerken. Hij ontdekte dat kerkplantingen effectiever zijn in het bereiken van niet-christenen met het evangelie. Bepalend daarbij is niet het verschil in vormgeving van het kerk zijn, maar dat leden van beginnende kerken een veel groter verlangen hebben naar de uitwerking van het evangelie in de levens van niet-christenen. Al langer bestaande gereformeerde kerken bevinden zich in een andere fase van hun bestaan dan nieuwe gereformeerde kerken en kerkplantingen. Vormen en structuren lijken soms de plaats van het hart overgenomen te hebben. Verzet tegen de structuren of vormen van de traditie is daarom ook niet de oplossing. Dan blijf je doen alsof die bepalend zijn. Terugkeren naar of blijven bij de eerste liefde vraagt heel iets anders: geen focus op de vormen, maar een focus op de Heer. En gelukkig is die er ook. In veertigdagenprojecten, gemeente- en geloofsopbouwtrajecten en missionaire trainingen zie ik een verlangen om terug te keren naar het hart van het christelijk geloof, om weer scherp te krijgen

waarom het eigenlijk gaat in de kerk. Daardoor komt er hopelijk ook wel weer ruimte voor een evenwichtiger verhouding tot de gereformeerde traditie en geschiedenis. We worden daarin niet zoals jonge gereformeerde kerken die die traditie net ontdekt lijken te hebben, maar we hoeven ook niet langer allergisch te reageren op alles wat gereformeerd heet, omdat het gereformeerd is. Uitgaande van het hart van het christelijk geloof ligt er juist een kans het hart van onze gereformeerde traditie te (her)ontdekken en ons daardoor te laten versterken.

Dan de vormen De vormgeving van die traditie zal in elke tijd en op elke plaats weer anders zijn. In Oekraïne identificeert men zich graag met de eeuwenoude gereformeerde kerk, hoewel daar na decennia communisme weinig van over was. Zo maakt men duidelijk dat men niet de zoveelste sekte uit het buitenland is, maar een werkelijk serieus te nemen kerk. In Duitsland en Zweden onderscheiden kerkplanters zich van de grote volkskerken die voor een groot gedeelte uitgehold zijn door vrijzinnigheid, door zich gereformeerd te noemen.

Dat gedrag kunnen we in Nederland niet overnemen. Gereformeerden komen hier niet tevoorschijn uit de marge, maar bevonden zich eeuwenlang in het centrum van de macht en de cultuur. Veel meer dan in de meeste andere Europese landen hebben mensen buiten de kerk een duidelijk negatief beeld bij 'gereformeerd' of 'calvinistisch': behoudend, benepen, betweterig, enzovoort. Daar kunnen we niet naïef aan voorbijgaan als we anderen met het evangelie willen bereiken. Het is daarom zelfs de vraag of het vanuit missionair perspectief wel zo handig is om de naam

'gereformeerd' te handhaven als naam van onze kerken. Ik zou er geen moeite mee hebben om daar afstand van te doen zolang we vooral vasthouden aan wat het inhoudelijk betekent.

Conclusie Ik vond het mooi om in Oekraïne te horen hoe de gereformeerde identiteit christenen inspireert de kerk in hun land op te bouwen. Dat relateert deels de kritiek op de Nederlandse gereformeerde traditie en het hijgerig zoeken naar nieuwe eigentijdse vormen. Tegelijkertijd is het ook goed om recht te doen aan onze eigen situatie. De manier waarop de gereformeerde traditie en identiteit beleefd wordt, is in Nederland anders dan in Oekraïne. In de geschiedenis van de gereformeerde kerken hebben christenen in de naam van die gereformeerde identiteit en traditie andere christenen veroordeeld en beschadigd. Ook is het beeld van gereformeerden in Nederland al sterk ingevuld door zulke ervaringen en door vooroordelen en clichébeelden. De ervaringen uit het buitenland en onze eigen geschiedenis vragen om een evenwichtige benadering van onze gereformeerde identiteit en traditie waarbij de focus steeds weer Jezus Christus is.

✚ SAMENVATTING

Aan het woord 'gereformeerd' kleeft in de Nederlandse context veel ballast, waardoor we met het begrip verlegen zijn geraakt. Andere contexten (in het buitenland of in kerkplantingssituaties) kunnen ons daar de ogen voor openen. Van hen kunnen we leren om ons opnieuw te concentreren op waar het in onze gereformeerde identiteit werkelijk om gaat.

Zelfkennis

'GA WEG VAN MIJ, HEER, WANT IK BEN EEN ZONDIG MENS.'

Lucas 5:8

Het zal je maar gebeuren...

Jezus van Nazaret is in de streek aan het werk en de mensen verdringen elkaar rondom Hem. De broers Simon en Andreas, en ook hun collega's Johannes en Jakobus, de vissermannen uit Kafarnaüm, hebben een bijzondere band met Hem gekregen - Hij had hen ook zó opvallend uit hun werk weggeroepen.

En nu dit. Nadat Jezus vanuit Simons boot de menigte had toegesproken, gaf Hij hem opdracht om in dieper water de netten uit te zetten. Tja, de hele nacht hadden ze al voor niets geploeterd, maar goed, als Hij het zegt. En toen ineens scheurden de netten en moesten ze de andere boot te hulp roepen.

Het zal je maar gebeuren, dat Hij in jouw boot zit, zo'n majesteit, die zomaar een school vissen in je netten dirigeert. 'Goed, Meester,' zeg je als Hij je een opdracht geeft. Maar dit? Hij is 'Heer' die de vissen regeert. En dan kun je alleen maar zeggen: 'Gaat U alstublieft bij mij weg, Heer, want ik ben een zondig man.'

Ja, maar wat bedoel je, Petrus? Ben je bang omdat nu je oordeel wel zal komen? Zoals bij Elia, tegen wie de weduwe van Sarefat zei: 'Bent u soms naar me toe gekomen om mijn zonden aan het licht te brengen en mijn zoon te doden?' Maar Lucas zegt niet dat Petrus doodsbang was, maar verbijsterd (9). En Jezus

heeft het ook niet over schuld en straf,

Hij accepteert die verbijstering (10).

Nee, we kennen Petrus' reactie van iemand anders: de centurio van Kafarnaüm. Hij vond zichzelf niet waard Jezus onder zijn dak te ontvangen om zijn slaaf te genezen (Matt. 8:5vv). Hij was immers maar een heiden, geen lid van Gods volk. Petrus wel, maar hij is een zondig man, en daarbij past uw goddelijke majesteit toch niet in één boot, Heer...

Maar de Heer vindt van wel. 'Ik blijf, Petrus, want jou en de anderen wacht een veel grotere opdracht: mensen vangen!'

Het zal je maar gebeuren dat deze Heer van hemel en aarde zich aan je verbindt. Maar ga nou niet denken dat je dan eigenlijk over zonde en oordeel niet meer hoeft te praten - 'Toe, we leven toch in de overwinning?' Nee, laten de verhoudingen duidelijk zijn, zoals Petrus het door heeft: de Heer vernedert zich door bij hem aan boord te komen. Maar juist zo kan hij Christus' dienaar worden, niet anders. Als je, zoals Judas, meent dat je bij Hem op je plaats bent, ben je blijkbaar bereid Hem zomaar te verkopen. Maar als je beseft wie je bent, maak je je heel klein en je verwondert je diep.

Het zal je maar gebeuren dat je bij Hem mag horen en Hem mag dienen.

*Het zal je maar gebeuren dat deze Heer
van hemel en aarde zich aan je verbindt*

Wat is dat: in Jezus geloven?

TEKST: BRAM BEUTE, PREDIKANT TE NUNSPEET, ADVISEUR BIJ DVN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE. ///

Wat is eigenlijk geloven en waarom is het zo belangrijk? Het lijkt soms vaag of abstract, of alleen weggelegd voor mensen met een groot voorstellingsvermogen. Gaat het erom dat je een aantal dingen zeker weet, ook al lijken ze misschien buitengewoon onwaarschijnlijk en zelfs onlogisch? Of gaat het om het hebben van een bepaald gevoel, een gevoel van aanvaard zijn, je geborgen weten?

Ik heb lange tijd gedacht dat geloven vooral ging om het aannemen van een aantal waarheden. Ik meen me – al dan niet terecht – te herinneren dat ik vroeger ook veel preken hoorde waarin dat werd gezegd: het enige wat je hoeft te doen, is geloven dat Jezus voor je zonden gestorven is. Dat is alles. Als het bij die uitspraak blijft, wordt geloven iets onwezenlijks. Zoals iemand op catechisatie laatst zei:

‘Ja, dat is natuurlijk wel waar, maar Jezus is al zo lang geleden gestorven. Dat zegt me eigenlijk voor nu niets.’

Veel christenen benadrukken dan ook: het gaat niet om het aannemen van geloofswaarheden, maar om een levende relatie met Jezus Christus. Helaas wordt lang niet altijd uitgelegd wat daar dan mee bedoeld wordt. Het lijkt in elk geval te betekenen dat je niet zozeer in algemene geloofswaarheden – ‘dogma’s’, wordt vaak minachtend gezegd

– gelooft, maar je aan God verbonden weet en dat het persoonlijk ook iets voor je betekent. Je moet niet alleen weten, maar ook voelen dat je geborgen bent; dat God altijd bij je is en dat God je onvoorwaardelijk aanvaardt.

Daden Je kunt geloven opvatten als waarheden aannemen of als een gevoel van geborgenheid hebben. Maar dat is

‘Of je werkelijk een

relatie met Hem

hebt, blijkt uit wat

je doet of niet doet’

een grote vermindering van het Bijbels spreken over geloof. Geloven in God kun je zeker omschrijven als het verbonden zijn aan God in Christus Jezus, een relatie hebben dus. Maar die relatie blijkt niet allereerst uit je diepe warme gevoelens

of je mooie woorden. Het zou kunnen dat je je inbeeldt een persoonlijke relatie met Jezus Christus te hebben, terwijl Hij straks zegt: ‘Ik heb je nooit gekend.’ Of je werkelijk een relatie met Hem hebt, blijkt uit wat je doet of niet doet, of je gehoorzaam Jezus volgt. Zoals

Hij zelf zei: ‘Het gaat er niet om dat iemand “Heer, Heer” zegt, maar of hij handelt naar de wil van zijn hemelse Vader’ (Matt. 7:21). Jezus zegt dat er op de dag waarop Hij zal oordelen mensen zullen zijn die zullen zeggen dat ze in zijn naam geprofeteerd hebben, maar dat Hij hen niet zal kennen. Al Gods beloften kennen is niet de reden waarom iemand in Gods koninkrijk welkom is. Het gaat niet om woorden, maar om je daden. Het gaat niet om een warm gevoel, maar om gehoorzaamheid. Daaruit blijkt een echt geloof. Jakobus zegt het zo: Geloof dat zich niet daadwerkelijk bewijst, is dood. Geloof zonder daden is als een lichaam zonder ziel (2:26) – lege praat.

Op het ijs Een voorbeeld kan het duidelijk maken.

Vlakbij de school waar ik als tiener op zat, was een sloot. In de winter vroor die dicht en dan werd het spannend. Zou het ijs wel houden? Na een dag of wat zeiden we dat: natuurlijk houdt

Gelovigen kun je goed vergelijken met een peloton soldaten dat door vijandelijk gebied trekt.

gedaan wat hij zegt. Hun geloof in hem wordt versterkt door hem gehoorzaam te zijn.

De Weg In Jezus geloven is Hem volgen als mijn Commandant. Ik volg de weg die Hij wijst. Niet dat ik geen twijfels heb, maar ik vertrouw Hem. Hoewel ik het mij nauwelijks kan voorstellen dat met de dood niet alles is afgelopen, ga ik uit van zijn woorden: 'Wie in Mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven.' Hoewel ik liever aan mijn leven zou vasthouden en bang ben het te verliezen, geef ik het op omdat Hij zegt dat ik het dan zal winnen. Ik geloof niet dat je van mensen kunt vragen dat ze de ander die hun kwaad heeft gedaan, moeten vergeven, maar omdat Hij het zegt, geloof ik het toch. Het lijkt mij een onmogelijke opgave je vijanden lief te hebben, maar omdat Hij het zegt en ik Hem vertrouw, wil ik dat toch leren. Geloven is altijd geloven in God, in Jezus Christus, Hem vertrouwen. Dat betekent: geloven wat Hij zegt en belooft. Dat kan ook gevoelens bij je losmaken: gevoelens van veiligheid en geborgenheid. En het betekent ook doen wat Hij zegt, ook als je het lastig vindt, er tegenop ziet, niet goed durft misschien. Want je gelooft in Hem. Je gelooft dat Hij je de goede weg wijst. Geloven is daarmee niet vaag of onwezenlijk maar verandert de kern van mijn leven. Het bepaalt waar ik vanuit ga, waar ik zeker van ben, soms ook wat ik voel en wat ik doe.

De eerste christenen werden ook wel de mensen van de Weg genoemd (Hand. 9:2). Ze gingen een heel eigen weg, een typische *life style*, omdat ze in hun Commandant geloofden en Hem volgden.

het ijs. Maar de meesten van ons waren daar helemaal niet van overtuigd en bleven veilig op de kant staan. Een enkeling geloofde echt dat het ijs hield en ging erop staan. Je kon aan de daden van mensen onmiddellijk zien of ze echt geloofden dat het ijs zou houden. Al waren er natuurlijk velen die hun ongelof of twijfel verborgen: ja, ik geloof echt wel dat het ijs houdt, maar ik heb vandaag gewoon niet zo'n zin om erop te gaan. Ja, ja.

Commandant Geloven in Jezus betekent niet allereerst een aantal waarheden aan-nemen of een warm gevoel krijgen als je aan Hem denkt. Geloven in Jezus is Hem werkelijk in alles vertrouwen. Gelovigen kun je daarom goed vergelijken met een peloton soldaten dat door

vijandelijk gebied trekt. De soldaten moeten daarbij blindelings in hun commandant geloven. Ze moeten erop vertrouwen dat hij weet wat hij doet. Ze moeten er vanuit gaan dat de weg die hij hen laat gaan de goede is; dat de instructies die hij hun geeft de juiste zijn. De enige reële kans om hun missie te voltooien is zijn bevelen opvolgen. Uiteraard hebben sommige soldaten hun twijfels: lopen we echt wel in de goede richting. Kan de vijand ons hier niet zien? Is het materieel dat we meedragen om onze missie te voltooien voldoende? Maar zolang ze zich overgeven aan de leiding van de commandant, is er een kans dat het goed afloopt. En als het goed gaat, wordt hun vertrouwen in de commandant bevestigd; goed dat we hebben

'Geloven in Jezus is Hem werkelijk in alles vertrouwen'

Met liefde naar de kerk

TEKST: BAS LUITEN, PREDIKANT TE AMERSFOORT – DE HORSTEN EN HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE. ///

Vorig jaar verscheen in de serie cahiers van Woord en Wereld de bundel *Naar de kerk: waar en waarom?* van de hand van dr. A. N. Hendriks. Het is een heruitgave van artikelen uit *Nader Bekeken* die het bewaren waard zijn.

In veertien artikelen behandelt de auteur twaalf onderwerpen, die allemaal te maken hebben met de kerk en haar eredienst. Ze zijn met liefde geschreven en met veel kennis van zaken. Hendriks schijft vanuit de Schrift, hij laat die ruimschoots spreken voordat hij zelf zijn mening geeft. Zo gaat hij ook om met wat de geschiedenis van de kerk aan meningen en standpunten heeft opgeleverd. Dat maakt zijn schrijven waardevol. Alles naar voren halen kan nu natuurlijk niet, ik maak een keus voor drie onderwerpen.

Artikel 29 De aandacht wordt getrokken door drie hoofdstukken over artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, over het onderscheid tussen de ware en de valse kerk. Eerst zet Hendriks de visie van K. Schilder uiteen, vervolgens toont hij hoe J. Douma en C. Trimp die zienswijze hebben genuanceerd. Voor Schilder was de wettigheid van de kerk beslissend, naast de kenmerken van zuivere prediking en tucht. Hij zag 'vrijwillige separatie' als kenmerk van de valse kerk. Op die manier kon hij buiten de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) geen andere ware kerken zien. Hendriks noemt dit

terecht een versmalling, die door de kerken zo niet werd overgenomen maar die in de praktijk wel werd gehanteerd.

Met Douma en Trimp is hij van mening, dat we met het begrip 'valse kerk' niet kunnen strooien. Dat etiket past niet op de verschillen tussen 10x gereformeerd in Nederland. Liever spreekt hij over 'normgetrouwheid', die ondanks allerlei gebreken herkenning kan geven. Daarvoor is nodig dat we naar de kerk kijken vanuit de norm van God en

niet vanuit persoonlijke motieven zoals sfeer en geloofsbeleving.

Hendriks doet dit keurig uit de doeken allemaal en ik ben het er helemaal mee eens. En toch blijf ik zitten met de vraag: is er over de roeping je bij de ware kerk te voegen vandaag niet méér te zeggen? Is dit alles niet te veel historisch bepaald? Vooral jonge mensen zitten met andere vragen. Verbondenheid, ook in geloof, ervaren zij als heel belangrijk en zij verlangen net zo goed naar waarheid, maar ze hebben moeite met onze bestaande vormen en de onverzettelijkheid daarvan. Zij leven in de wereld van het internet, hun deur

van de kerk zit (ook) in de computer, om maar iets te noemen. Als zij dit boekje pakken met hun vraag: waar en

waarom zou ik naar de kerk gaan?, denk ik dat ze maar ten dele antwoord vinden.

'We moeten naar

de kerk kijken

vanuit de norm

van God en niet

vanuit persoonlijke

motieven'

is gekomen sinds de jaren dertig van de vorige eeuw. Na de vrijmaking gingen de preken vooral over het verbond, de vastheid van Gods beloften, de heilshistorie, de dwaling bij anderen en de noodzaak tot een gereformeerd leven over heel de linie. De belevingskant kwam minder aan de orde. Hendriks is daar eerlijk over, hij noemt in dit verband ook zijn eigen preken uit die tijd. Maar wat is beleving van geloof? Overtuigend laat hij zien dat dit altijd het werk is van de heilige Geest, die Gods Woord in mensen tot leven brengt. Daardoor gaan wij geloven, strijden tegen de zonde, bidden en hopen. De

Geloofsbeleving Dit artikel steekt voor mij boven de andere uit. Hendriks laat zien hoe de beleving van het geloof door de eeuwen heen altijd belangrijk is gevonden in de kerken van de Reformatie, en hoe die toch ook in de prediking te kort

Geest werkt het zo dat wij het doen, wonderlijk schuift zijn en ons werk ineen. Van daaruit waarschuwt Hendriks beleving niet te laten beginnen bij ons gevoel, en ook om haar niet te versmalen tot de evangelische *topics* van blijdschap in de Heer en kracht tot getuigen. Beter kunnen we bij de Psalmen in de leer gaan, die niet alleen spreken van blijdschap en overwinning, maar ook van strijd, zwakheid, gemis, diepte en soms zelfs duisternis.

Ik vind dit heel mooi en sterk geschreven. Ook hoor ik hierin taal van artikel 29 NGB, dat immers niet alleen handelt over de ware kerk, maar ook over de herkenbaarheid van haar leden. Die passage raakte sinds de vrijmaking ondergesneeuwd, en ook Hendriks noemt haar niet in zijn schrijven over artikel 29. Maar nu dan toch deze gelukkige compensatie.

Wetslezing Dit is een belangrijk hoofdstuk, ook omdat hier vandaag zo veel over te doen is. Hendriks signaleert de toenemende weerstand tegen het lezen van de tien geboden in de eredienst, omdat we niet meer onder de wet maar onder de genade zouden zijn. Anderen gaan zover niet, schijft hij, maar menen wel dat geregelde wetslezing kan worden afgewisseld met een toepasselijk gedeelte uit het Nieuwe Testament of een eigen parafrase. Hendriks wijst op de blijvende geldigheid van de tien geboden. Vandaag komen ze naar ons toe als de wet van Christus, omdat ze door Hem zijn vervuld. De aanhef verwijst nu naar Hem, die ons bevrijdt uit de slavernij van zonde en dood. Ook pleit Hendriks voor een ongewijzigd lezen van de tien

*Hendriks signaleert
weerstand tegen
het lezen van de
tien geboden in de
eredienst'*

geboden, een parafrase getuigt zijns inziens van gebrek aan eerbied voor de tekst die God eigenhandig schreef. Hierin hoor ik veel wat ik van harte deel. Alleen die conclusie is mij een brug te ver. Als nu de aanhef van de wet verwijst naar Christus, waarom zou een predikant dat niet zo mogen parafraseren? Is dat niet juist de bedoeling in deze tijd na Pasen? Graag geef ik in overweging wat J. Douma schijft: 'De inleiding "Ik ben de HERE, uw God", kan nu ook luiden: "Ik ben uw Heer Jezus Christus"'.¹ Daarbij vind ik het jammer dat Hendriks het parafraseren van de wet typeert als een fase van het niet meer willen lezen van de wet in de eredienst en als een gebrek aan eerbied voor de tekst van God. Mijns inziens is het net andersom:

met de Nieuwtestamentische bewoordingen wordt duidelijk gemaakt hoe de wet blijvend geldig is. En wordt niet elke tekst van God ook verkondigd in woorden van de predikant? Als dat zuiver en eerbiedig gebeurt, mag nog steeds gezegd worden: 'Zo zegt de HEER, uw God'.

Andere hoofdstukken in dit boekje gaan onder andere over doop en avondmaal, de apostolische geloofsbelijdenis, de Aäronitische zegen, de gemeente en het kerkverband. Van harte aanbevolen!

N.a.v. A. N. Hendriks, *Naar de kerk: waar en waarom? Populair-theologische bijdragen*. Uitgave Woord en Wereld, Barneveld 2012. Paperback, 120 pagina's, € 10,75.

¹ J. Douma, *Grondslagen Christelijke Ethiek*, Kampen 1999, blz.195.

Leve de classis!

TEKST: RONALD WESTERBEEK, KERKPLANTER EN SAMEN MET ZIJN VROUW NIENKE TEAMLEIDER VAN ICF AMERSFOORT. ///

Wanneer is een missionaire kerkplanting 'geslaagd' of 'mislukt'? Zulke vragen komen niet alleen aan bod in de mastermodule Missionaire kerkplanting die ik momenteel volg aan de VU (bij Stefan Paas), het is ook volop aan de orde in ICF Amersfoort. We zijn inmiddels vijf jaar onderweg en dus vond dit najaar een evaluatie plaats door de zendende kerken: de christelijke gereformeerde Ichthuskerk en de tien gereformeerd-vrijgemaakte kerken van de classis Amersfoort. Voor menig kerkplanter moet het een nachtmerrie lijken: zoveel kerkenraden die over je schouder meekijken! Maar in Amersfoort prijzen we ons gelukkig.

Nederlanders vragen al snel dingen als 'Hoeveel kerkleden hebben jullie inmiddels?', of 'Hoeveel mensen heb je gedoopt?' Nu zijn dit best belangrijke vragen, die zeker gesteld moeten worden in een evaluatie. Want het is de bedoeling van een missionaire kerk dat er mensen tot geloof komen en dat zij deel worden van de geloofsgemeenschap. Als dit niet of weinig gebeurt, moet je als kerk kritisch durven kijken naar mogelijke oorzaken. Maar dit kunnen niet de enige criteria zijn.

Nu konden we als ICF Amersfoort ook een evaluatie op basis van 'meetbare resultaten' met vertrouwen tegemoet zien. In minder dan vier jaar is onze eerste gemeente, Grace Church, uitgegroeid tot een hechte gemeenschap met ruim vijftig leden en twintig vaste

bezoekers. Voor vrijwel alle mensen uit de doelgroep geldt dat ze geen kerkelijk thuis hadden in Nederland. En het werk van onze evangelist onder moslims leidde veel sneller dan we hadden durven hopen tot een gemeenschap. In allerijl moesten we een tweede team opzetten. Onze Arabische gemeente Oase draait nu ruim een jaar en bestaat uit 35 leden, van wie de helft in Oase gedoopt is.

Maar als kerkplanter word ik net zo blij van de minder 'meetbare' vrucht die we mogen ervaren. Een getraumatiseerde oorlogsvluchteling die zich gedragen voelt in zijn huiskring. Een asielzoeker die op straat wordt gezet maar door kringleden aan een nieuwe woonplek wordt geholpen. Mensen die bevrijd worden van angst voor demonen en vervloekingen. Die de strijd aangaan met hun verslaving aan alcohol, drugs of seks. Die bevrijding, genezing en herstel vinden in Christus.

Namens de zendende kerken zijn Ichthuskerk (CGK) en Westerkerk (GKv) onze moederkerken, en als kerkenraad van ICF Amersfoort worden we begeleid door onder meer de predikanten van deze kerken, ds. Rob Soeters en ds. Gerrit Gunnink, en Klaas Mulder. Ik zou niet graag zonder deze begeleiding willen. Met elkaar pionieren we, zoekend naar wat het betekent om gereformeerd te zijn in onze cross-culturele zendingscontext, en naar wat als 'vrucht' of 'resultaat' gezien mag worden van het missionaire werk, ook als dit werk vaak

zwaar en moeizaam is.

Dat onze kerk er heel anders uitziet dan een Hollandse kerk en toch gereformeerd is, dat begrijpen onze zendende kerken. De evaluatie is positief verlopen en de zendende kerken blijven ons van harte ondersteunen, in de verwachting dat ICF Amersfoort binnen enkele jaren een zelfstandige kerk zal zijn binnen de beide kerkverbanden. Het is een zegen om als kwetsbare kerkplanting zo gedragen te worden door de bestaande kerken.

Leve de classis!

UIT DE KERKEN

Jubiläum:

Ermelo | 7 januari | veertig jaar predikant: ds. H.E. Nieuwenhuis (1946).

In deze rubriek raadt een lezer of een medewerker van De Reformatie een pas verschenen boek aan op het gebied van kerk, geloof en samenleving. Hebt u zelf iets gelezen dat de moeite waard is om anderen van op de hoogte te stellen? Stuur uw tip dan naar redactie@dereformatie.nl.

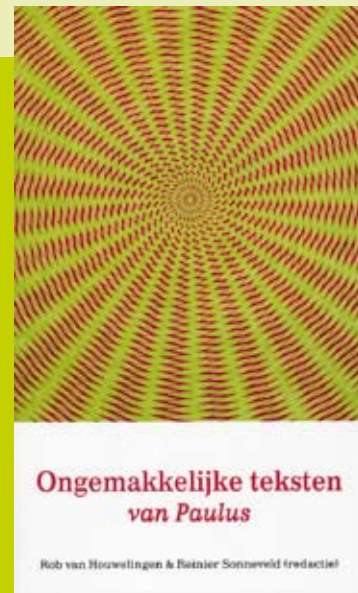
Redacteur Jan Westert heeft de volgende suggestie voor u:

Ongemakkelijke teksten van Paulus

Een boek aanraden met ongemakkelijke teksten? Van Paulus nog wel en dan ook nog eens kort na Kerst? Dat voelt echt ongemakkelijk. Maar als je het betreffende boek, onder redactie van Van Houwelingen en Sonneveld, hebt doorsnuffeld, word je vanzelf enthousiast. Paulus blijft een aparte vogel onder de apostelen. Hij was geen apostel van het eerste uur, maar wel één van de meest indringende vertolkers van de heilsboodschap van het evangelie. De brieven van

‘Paulus blijft een aparte vogel onder de apostelen’

Paulus lezen vaak ongemakkelijk. Hij doet stevige uitspraken: over de positie van de vrouw, over homoseksualiteit. Hij goochelt met woorden. Soms is hij een echte dwarsligger. Vijfenzeventig ongemakkelijke teksten worden in dit boekje door verschillende schrijvers op een toegankelijke manier uitgelegd. Boeiend en tot nadenken stemmend. Na lezing houd je aan Paulus geen ongemakkelijk gevoel over.

N.a.v. Rob van Houwelingen & Reinier Sonneveld (red.), *Ongemakkelijke teksten van Paulus*. Amsterdam (Buijten & Schipperheijn), 2012. 256 pagina's, € 15,90.

WWW.DEREFORMATIE.NL

In dit eerste nummer van 2013 wensen redactie, bestuur en vormgever u allereerst al het goede toe voor het nieuwe jaar, onder de zegen van onze God. In vertrouwen op Hem doen wij ons werk. We stellen het altijd op prijs om van u te horen. Dat kan via mail, twitter en website. Adresgegevens vindt u in het colofon. Naar aanleiding van dit nummer over wat we precies verstaan onder 'gereformeerd', kunt u reageren op de volgende stelling:

Het volgende nummer van De Reformatie (25 januari) is gewijd aan de plaats van tot het christelijk geloof bekeerde moslims in de kerk; de thema-artikelen worden verzorgd door de stichting Evangelie & Moslims. Het thema van het nummer van 8 februari is: bidden en bijbellezen in de ruimte van de christelijke kerk.

Suggesties voor een artikel of een thema?

Mail naar redactie@dereformatie.nl

‘Gereformeerd’ slaat op iets onmisbaars voor iedere kerk en christen

ZATERDAG 23 MAART, 11.00-16.00 IN ZWOLLE:
CONGRES "KERK TUSSEN MUREN EN MENSEN"

Kerken, mensen, muren – niet meer dan drie woorden, maar ze roepen een wereld van gevoelens op, zo bleek in de gezamenlijke special van Opbouw en De Reformatie van 26 oktober 2012. Wat vind je een warmte en vreugde, maar ook teleurstelling en eenzaamheid rond geloof en kerk - soms direct gevoed vanuit het hier en nu, maar bij anderen getekend door ervaringen van jaren her.

Door alles heen proefden we in de verschillende bijdragen ook veel dat ons verbindt in geloof en gemeente zijn, met alle vreugde en verdriet die we delen. Elke keer weer verrassend is de verbondenheid vanuit onze Heer Jezus Christus zelf.

We zijn dan ook heel gelukkig dat de special op 23 maart a.s. een vervolg krijgt in een gezamenlijke ontmoeting rond het thema 'kerk zijn tussen muren en mensen'. De inbreng is ook dan weer rijk geschaakt en biedt volgens ons genoeg mogelijkheden tot vruchtbare ontmoetingen en gesprekken. Er zijn lezingen en workshops met een waaier aan subthema's en natuurlijk gezamenlijke momenten met lied en gebed.

Echt een dag om mee te maken! Met lezingen van Barend Kamphuis, Johan Schaeffer en Reinier Sonneveld, en workshops door o.a. André Maliepaard, Kees de Ruijter, en Paul en Rikko Voorberg. Meer gedetailleerde informatie volgt zo spoedig mogelijk in Opbouw, in De Reformatie en via de websites van beide bladen.

INFOBULLETIN EVANGELIE & MOSLIMS

E&M biedt christenen de mogelijkheid om toegerust te worden voor de ontmoeting met moslims. In gesprekken met hen kan Jezus als Zoon van God een breekpunt zijn. In het onlangs verschenen Infobulletin wordt aan de hand van Psalm 2 ingegaan op hoe Jezus Gods Zoon is. Naast boekbesprekingen die betrekking hebben op de islam en de verhouding christenen – moslims, vindt u diverse activiteiten beschreven in dit Infobulletin en op de website. Wij willen u speciaal wijzen op de conferentie voor christenvrouwen die moslimvrouwen ontmoeten en op de Zomerschool 2013, een studieweek in conferentieoord Bethanië in Amerongen van 17-21 juni. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het kantoor van E&M via tel: 033-4659290, E-mail: buro@evangelie-moslims.nl of een bezoek brengen aan de site www.evangelie-moslims.nl

REGIODAGEN NBG

In het eerste kwartaal van 2013 worden er weer regiodagen georganiseerd door het Nederlands Bijbelgenootschap.

De regiodagen worden gehouden op: 2 februari 2013 in Leek, 9 februari 2013 in Kampen, 9 maart in Bergen op Zoom, 16 maart 2013 in Haarlem en 23 maart 2013 in Amersfoort

Op www.bijbelgenootschap.nl vindt u alle informatie over de regiodagen. In de paarse blokjes staat de regiodag met daaronder de informatie.